

RUSYA'DA EKİM DEVRİMİ ÖNCESİNDE KOMÜNİSTLER VE MÜSLÜMANLAR

27 Eylül 2021

Yıldırım Koç

Barbar Taliban'ın insanlık dışı ve düşmanı uygulamalarının her gün birkaçını daha öğreniyoruz. Halbuki geçmişte Müslümanların ve Komünistlerin gerek emperyalizme karşı, gerek insanın insanı ezmediği ve sömürmediği ve tüm insanların insanca yaşadığı bir dünya için verdiği ortak mücadeleler söz konusuydu. Günümüzde de insanın insana kul olmadığı, insanların sade bir biçimde dostça yaşadığı bir dünya isteyen Müslümanlar büyük çoğunluktadır. Günümüzde Müslümanları gerici Taliban canileri temsil etmemektedir. Komünistlerin ve Müslümanların işbirliğinin önemli bir örneği, Rus Devrimi öncesinde ve sonrasında yaşandı.

SOSYALİST/KOMÜNİST MÜSLÜMANLAR

1917 Rus Devrimi öncesinde Çarlık Rusyası bir milletler hapisanesiydi. Çarlık, Rus İmparatorluğu içindeki Rus olmayan halkları ve özellikle Müslümanları ve/veya Türk kökenlileri baskı altında tutuyordu. Türk kökenlileri bir arada tutan önemli bağ da İslamiyet'ti. Milliyetçiliğin henüz yeterince gelişmediği koşullarda toplulukları bir arada tutmada dini inanç ve kimlik öne çıkıyordu.

Daha Çarlık döneminde, Çarlığa karşı olan güçler arasında bir yakınlaşma vardı. 20. yüzyılın başlarında Müslümanlar arasında da sosyalist eğilimler ortaya çıktı. Volga Tatarları arasında ilk sosyalist kuşak 1907 yılında Orenburg kentinde Ural Dergisi'ni çıkardı. Ocak-Nisan döneminde yayımlanabilen bu dergi etrafında örgütlenenlere "Uralcılar" deniyordu. Bu ekip, Bolşeviklerle birlikte davranıyordu. Bu örgütlenmenin önderleri Hüseyin Yamasev ve Gafur Kulahmetov idi. Her ikisi de Rus Devrimi sonrasında, 1918 yılı başlarında öldü. (Bennigsen, Alexandre A.-Wimbush,S.Enders, **Muslim National Communism in the Soviet Union, A Revolutionary Strategy for the Colonial World**, University of Chicago Press, Chicago, 1980, s.11; Zenkovsky, Serge A., **Pan-Turkism and Islam in Russia**, Harvard University Press, Massachusetts, 1967, s.52-53)

1904 yılında Bakû'de kurulan Hümmet Partisi de Bolşeviklerin çizgisindeydi. Bu örgüte yalnız Müslümanlar üye olabiliyordu; ancak milliyetçilik ağır basıyordu. Hümmet Partisi, 1920 yılında Rusya Komünist Partisi içinde eridi. (Bennigsen, A.A.-Wimbush,S.E., a.g.k., 1980, s.11-13)

Bu gruplar dışında da kendisini sosyalist olarak tanımlayan çevreler vardı; ancak bunların genel eğilimi, Çarlık Rusyası'nın uygulamalarına karşı milliyetçi bir tavrıdır.

1917 ŞUBAT DEVRİMİ VE MÜSLÜMAN HALKLAR

Rusya'da 1917 Şubat Devrimi Müslüman halklar tarafından sevinçle karşılandı. 1917 yılı Mayıs ayında toplanan Tüm-Rusya Müslümanlar Kongresi, Müslüman halkların özerklik ve hatta bağımsızlık talepleri doğrultusunda önemli bir başlangıçtı.

1917 Şubat devrimi sonrasında Rusya'daki Müslümanlar, Rusya'nın daha özgür bir ülkeye dönüşeceği umundaydı. Bu durumdan yararlanarak Rusya'daki Müslümanların koşullarını iyileştirmek amacıyla 15-17 Mart 1917 günleri Petrograd'da bir konferans düzenlenerek Rusya Müslümanları Geçici Merkez Bürosu oluşturuldu.

Bu aylarda "sosyalist Müslümanlar" grupları oluşmaya başladı.

Tüm Rusya Müslümanları Birinci Kongresi 1 Mayıs 1917 günü Moskova'da yaklaşık 900 delegenin katılımıyla toplandı. Yapılan konuşmalarda İslam dünyasının geriliğinin sorumlusu olarak Avrupa gösterildi. Avrupalıların kendilerini hâlâ evrenin yöneticileri kabul ettikleri, ancak Doğu'nun uyanmakta olduğu vurgulandı. Rusya'nın, özerk bölgelerden oluşan federatif bir yapıya kavuşması, halkların kendi ulusal vatanlarının olması istendi. (1917 Ekim Devrimi öncesinde Türk ve Müslüman halkların temsilcilerinin kurultayları için bkz. Hablemitoğlu, Necip, **Çarlık Rusyası'nda Türk Kongreleri (1905-1917)**, Kırım Dergisi Yay., Ankara, 1997)

Kongrede alınan kararlar şunlardı:

“(1) Ulusal, bölgesel ve federatif ilkelere dayanan özerk demokratik cumhuriyetler.

(2) Kendi ayrı bölgeleri olmayan Müslüman halklara ulusal-kültürel özerklik verilmesi.

(3) Rusya’nın tüm Müslüman halklarının kültürel ve dini işlerini düzenlemek ve koordine etmek için bir merkezi Müslüman idaresi yaratılması.” (Zenkovsky, S.A., a.g.k., 1967, s.145-150)

Ancak Rusya’da Çarlığa karşı mücadelede hakim olan örgütlenmeler içinde halkların kendi kaderlerini tayin hakkı konusunda umut verici tavrı takınan tek örgüt Bolşeviklerdi. Müslümanlar içinde Bolşeviklere katılanların sayısı bu nedenle de hızla arttı. Özellikle 1917 Şubat Devrimi sonrasında ülkeyi yöneten ve Bolşeviklerin karşı olduğu Geçici Hükümet’in Rus kökenli olmayan halklara karşı olumsuz tavrı ve savaşı sürdürme çabaları, Müslüman halkların tepkisini çekti.

Bu dönemde Müslüman halkları Bolşeviklerin yanına iten önemli bir etmen de, Bolşeviklerin savunduğu toprak politikasıydı. Çarlık Rusyası döneminde Müslüman halkların yaşadığı bölgelerde büyük toprak sahipleri genellikle Rus’tu. Köylülerin topraklara el koyma sürecinde Müslümanlar ile Geçici Hükümet karşı karşıya geldi. Halbuki Bolşevikler bu süreci destekliyor, köylülerin topraklara el koymasını talep ediyordu. 1917 Şubat Devrimi sonrasında bu bölgelerde “sosyalist komiteler” oluştu. Bunların içinde en önemlilerinden biri, Kazan Müslüman Sosyalist Komitesi idi. Bu örgütlenmenin önderleri, Molla-Nur Vahitov ile Mir-Said Sultan Galiev idi.

Bolşeviklerin izlediği politikalar, Müslüman kimliğini önde tutan birçok kişiyi kendi yanlarına çekti.

Müslüman hakların büyük bölümü 1917 Ekim Devrimi sırasında tarafsız kaldı. Ancak daha sonra başlayan İç Savaş ve emperyalist saldırı, Müslüman halkları Bolşeviklerin yanına itti. Bolşeviklerin Ekim Devrimi sonrasında yaptıkları açıklamalar da, Çarlığın baskısından yılmış olan Müslüman halklar için umut vericiydi.

Özetle; 1917 Ekim Devrimi öncesinde Müslümanlar ile Bolşevikler arasında önemli bir yakınlaşma oluştu.